

PODELA PLENA

Četvrta knjiga tetralogije *Radž*

POL SKOT

Prevela

Dubravka Srećković Divković

Laguna

SADRŽAJ

KNJIGA PRVA: 1945.

Veče kod maharadžinice

11

Putovanja u neizvesne daljine

135

Mogulska soba

257

Konak

399

Oficirska kuća

455

KNJIGA DRUGA: 1947.

Pandorina kutija

529

KNJIGA PRVA: 1945.

Veče kod maharadžinice

I

Hitler je bio mrtav, mir u Evropi živ već gotovo mesec dana; samo je preostajao obračun s Japancima. U junu je vicekralj napustio London, vratio se avionom u Delhi, bezmalo dve nedelje ništa nije saopštio u javnosti, a potom je najavio konferenciju indijskih vođa u Simli, gde će se raspravljati o predlozima za koje se nadao da će olakšati političku situaciju, ubrzati konačnu pobjedu i pogurati zemlju ka njenom cilju pune samouprave. Da bi se omogućilo da prisustvuju sve političke vođe, morao je da izda nekoliko naredenja za puštanje iz zatvora.

Konferencija je otvorena 25. juna i nije propala sve do 14. jula, što je bilo neočekivano dugo vreme, po mišljenju mnogih engleskih zvaničnika, da se stavovi Kongresa i Muslimanske lige u pogledu sastava novog, Indijcima popunjenog izvršnog veća ili privremene vlade pokažu kao nepomirljivi. Vicekralj lord Vejvel, priznavši poraz, krivio je sebe i preklinjao da ne bude uzajamnog optuživanja. Posledično, na konferenciji za štampu, vođa Sveindijske kongresne partije, musliman, optužio je vođu Muslimanske lige zbog nesavitljivosti njegovog zahteva za pravo Lige

da kandiduje sve članove muslimane predloženog izvršnog veća, a englesku vladu optužio što nije predvidela da će konferencija propasti ako se jednoj stranci da pravo veta pri kandidaturi, te time i mogućnost da zakoči napredak zemlje ka autonomiji. Vođa Muslimanske lige s neodobravanjem se oglasio o kombinaciji induskih interesa uz podršku „poslednjeg zastupnika geografske jedinstvenosti“ – vicekralja – čiji je plan, po njegovom mišljenju, klopka za interese muslimanâ. Gospodin Nehru je Muslimansku ligu opisao po koncepciji kao srednjovekovnu, i upozorio na to da pravi problem s kojim se slobodna Indija suočava neće biti društvene i verske razlike već ekonomska zaostalost.

Učesnici konferencije su potom napustili Simlu kako bi situaciju razmotrili nasamo. Među prvima je otišao gospodin Mohamed Ali Kasim, musliman-kongresovac i bivši glavni ministar predratne vlade Ranpurske provincije, koji se nije mogao nadati portfelju u višem veću ukoliko Džina istera svoje. Poput još nekoliko istaknutih kongresnih političara, gospodina Kasima nisu viđali u javnosti već blizu tri godine. Zaštićen od reportera malom ali efikasnom pratnjom s njegovim mlađim sinom Ahmedom na čelu, oglušio se o pitanja koja su mu dovikivali dok je izlazio iz hotela *Sesil* i usredsredio se na to da pomogne Ahmedu da pruži pomoć nekom krhkom starcu, kog su kasnije posmatrači identifikovali kao njegovog ostarelog i bolesnog sekretara – gospodina Mahsuda. Na sigurnom, u kolima, na kraju se otresao mladića iz *Civilne i vojne gazete* koji je prišao dovoljno blizu prozora da upita: „Ministre, da li je Pakistan sad neizbežan?“, tako što je naredio Ahmedu da digno staklo i spusti zastore.

Spuštanje zastora ponelo je maštu jednog indijskog karikaturiste, te je nacrtao auto (identifikujući ga kao auto bivšeg ministra uz pomoć inicijala M. A. K. na jednim vratima) sa svim prozorima, uključujući i prednje staklo, zaklonjenim zavesama dok tera punom brzinom (kolutovi dima iz auspuha) iz nekada impozantne ali sad oronule kapije s natpisom „Kongres“ prema dalekom horizontu sa suncem na kom piše „Nade za portfelj“, a koje se rađa

iza srušenog bungalova na čijoj se klimatavoj verandi vidi vođa Muslimanske lige, gospodin Džina, kako se savetuje sa nekoliko svojih saboraca.

Karikatura je razljutila pristalice Kongresa. Zamerili su i zbog zaključka da je gospodin Kasim spreman da ih izda i pristupi Ligi, i zbog prikazivanja njihove stranke kao izandalih vrata iza kojih ničeg nema. Slično, muslimanski ligaši zamerili su prikazu Kaid-e-Azama kao stanara bednog malog imanja kao što je to na slici.

U vreme kad se karikatura pojavila (dva dana po svršetku konferencije), liberali i umerenjaci indijske politike – koji bi se možda i pobunili što se ismeva jedan čovek čije pravničko znanje i politička samosvojnost četvrt veka nalažu sveobuhvatno poštovanje – nisu se mogli ne zapitati da se nije gospodin Kasim ipak pokazao jednako sposobnim koliko i neki čovek manjih zasluga da postupi ne ispuštajući iz vida glavnu šansu. Šta bi drugo, postavljali su pitanje, osim namere da preleti u Ligu, u nadi da će obezbediti sebi političku budućnost uz pomoć partije koja je dovoljno ojačala da podrije vicekraljevu konferenciju, moglo da objasni njegovo potonje zagonetno ponašanje?

Između Delhija i Ranpura gospodin Kasim kao da je uspeo ne samo da izbegne novinare već i da nestane, zajedno s čitavom pratnjom. Nije bio u vozu kad je ovaj stigao u Ranpur, niti se uopšte pojavio u staroj kući Kasimovih na Kandipatskom putu. Kuća je bila zatvorena otkako je supruga gospodina Kasima (a za njom i gospodin Mahsud) otišla iz nje sredinom četrdeset četrte kako bi mu se pridružila pošto je pušten iz premanagarske tvrđave pod zaštitničkim nadzorom svog dalekog srodnika navaba od Mirata. Kao razlog za ovo puštanje navedeno je rđavo zdravlje, ali gospođa Kasim bila je ta koja je, nekih šest meseci zatim, umrla.

Novinari što su čekali pred još zaključanom kapijom kuće na Kandipatskom putu, kako bi dočekali uglednog muslimanskog kongresovca koji se posle tri godine zatočenja i sputanosti vraća kući, ustanovili su da im se pridružuju, kako se bližilo veče, kolege što su jednako jalovo čekale na stanici, a potom i sve veća gomila

posmatrača, koji su se na kraju podžaveljali s kamionom policajaca poslatim da ih rasturi. Razvila se spontana bitka između pendrecima naoružanih policajaca i vatrenijih poštovalaca gospodina Kasima (studenata). Miroljubivo uživanje porodica što su izašle da udahnu vazduha u Spomen-parku ser Ahmeda Kasima preko puta narušeno je. Uhapšen je jedan broj ljudi, a onda su se Koti-bazarom i dalje, do kandipatskih predgrađa, pronele glasime da su gospodina Kasima uhapsili Britanci u vozu iz Delhija, da su ga oteli induski ekstremisti, da su ga ubili komunisti, da je podlegao otrovu koji su mu sipali vicekraljevi agenti. Provalili su u prodavnicu jednog neomiljenog trgovca, Indusa što je zakidao na meri, i opljačkali je, a za osvetu je opustošena prodavnica drugog trgovca, muslimana. Sledećeg dana su studenti Ranpurskog državnog koledža izašli na demonstracije u području civilnog naselja, noseći transparente s pitanjem: „Gde je Mak?“, a na Koti-bazaru je primеćen hartal* jednako i među Indusima i među muslimanima, iz straha od pobune, paljevine i posledičnog gubitka zarade.

U toj fazi diskretno je procurilo, od generalnog inspektora policije ka opštinskom veću, da je gospodin Kasim živ i zdrav, i u letnjoj palati navaba od Mirata u brdima Nanure, a tu informaciju je istovremeno potvrdio i telefonski poziv od jednog izveštača iz Mirata uredniku u Ranpur. Izgleda da su gospodin Kasim i njegova družina izašli iz voza Delhi–Ranpur na nekoj sporednoj stanici nekoliko kilometara pre glavnog grada provincije, te se odvezli do druge sporedne stanice, gde ih je čekao privatni navabov voz i preneo ih natrag na pozornicu zaštitničkog nadzora, premda se u ovom slučaju moralo pretpostaviti da je povratak bio svojevolian i neizazvan ničim zlokobnijim od potrebe da se pretresu naplavine te godine koju je proveo tamo pod vladinim ograničenjima.

Vest je nadahnula istog karikaturistu na nove interpretacije vrludavog ponašanja gospodina Kasima. Mirat je bio kneževska državnica čija se teritorija graničila s provincijom, a stanovnici bili

* Na hindiju: nesaradnja, štrajk. (Prim. prev.)

pretežno Indusi, ali sâm vladar islamske vere. Na novoj karikaturi Mak je bio prikazan kako skrštenih nogu sedi za niskom sofrom u društvu navaba i gospodina Džine. Sofra, natovarena obilatim gozbom, nosila je natpis „Islam“. Ispod nje, vidljive samo glave i ruku, batrgalo se telo Slobodne Indije. Iza jednog stuba virilo je pakosno lice Vinstona Čerčila, a na glavi je imao fes u obliku Džine, da prikaže osvedočenu naklonjenost engleskih vođa muslimanima i razumevanje za njihove težnje, dok mu se lice sijalo od zadovoljstva pri pomisli da će te radže, ti lojalni indijski branioci krune u dva svetska rata, i ta Muslimanska liga koja je odbila da ima bilo kakva posla s taktikom nesaradnje Kongresne partije, zajednički – makar i iz najrazličitijih razloga – sada do te mere satanizovati svaki potez koji Kongres načini kako bi silom pogurao pitanje indijske nezavisnosti nekom njima odgovarajućem zaključku da britanska uprava mirne duše može da se otegne u budućnost dovoljno da fraza „neograničeno ako ne i večno“ ne deluje neprikladno. Nova karikatura, sutradan, prikazivala je gospodina Čerčila kako uzvraća na ovacije koje mu upućuje retardirana (ili rđavo nacrtana) i slepo zaljubljena britanska publika, kojoj se on upravo sprema da se obrati, držeći u jednoj ruci bebu s natpisom „Vicekralj u Evropi“, a drugom rukom, ispruženom, pokazujući u džinovskom krupnom planu čuveni znak „V“, ali s prstima obrnutim na pogrešnu stranu.* Na jednom prstu pisalo je „Džina“, a na drugom „Kneževska Indija“. U stisnutoj pesnici ispod dva prsta visilo je mlitavo telo koje je predstavljalo indijsko jedinstvo i nacionalizam. Posle ovoga, kao ishod posete jednog predstavnika istražne službe urednikovoj kancelariji, neko vreme nisu se pojavljivale karikature ovog konkretnog karikaturiste, ni u tim ni u drugim novinama.

* Ovaj znak pobeđe, nastao u Čerčilovo vreme, uvek se pokazuje dlanom upolje. Kada se slovo V pokaže s dlanom okrenutim na unutra, znači uvredu koja znači „jebi se“. Čerčil je u početku zaista pokazivao znak V s dlanom na unutra, ali se s vremenom, verovatno zbog nezgodnog dvojakog značenja, ustalio gest kao što se koristi danas. (Prim. prev.)

Vest da se gospodin Kasim vratio u Mirat izazvala je sličan priliv novinara u Nanuru kao prošle godine, kad je pušten iz tvrđave; no iako sad po svemu sudeći nije bilo ograničenja njegovog kretanja, opet nisu uspjeli da izvuku intervju, a ovog puta nisu čak dobili od dvorskih zvaničnika ni zvaničnu poruku žaljenja što gospodin Kasim nema da dà nikakvu izjavu. Bilo je nekoliko neuspelih pokušaja da se uđe na imanje letnje palate; skup posao, budući da je uključivao podmićivanje slugu i zvaničnika, i opasan, zato što je postojao rizik od hapšenja zbog upada u tuđi posed, čak i od (pričalo se) hapšenja po ubrzanom postupku i zatvaranja u neku navabovu tamnicu. Jedan po jedan, novinari su odlazili doterujući u glavi zamišljeni članak, sve dok u raštrkanom planinskom gradiću nije ostala samo šačica, pijujući po kafedžinicama i radnjama s pićem, i raspredajući o zanimljivim glasinama o Kasimovom starijem sinu Sajedu, koje se njihovi urednici još nisu usuđivali da štampaju, i svraćajući u burdelje, radi privatne zabave ali takođe i u nadi da će naići na Kasimovog mlađeg sina Ahmeda, za kog se priča da je pijanac i razvratnik, nepopravljiva raspikuća koja samo što nije slomila ocu srce pre no što ga je ovaj spakovao u Mirat, u navabovu službu, da juri žene i opija se i namrtvo ako mu je volja.

Ali ni Ahmeda Kasima nije bilo ni od korova. Priča kako se leči od neke polne bolesti u sobi privatne rezidencije doktora Habi-bulaha, glavnog navabovog lekara, odvukla je preostale novinare iz brdâ Nanure dole u grad Mirat, a potom su glasine da je Mak pustio tu priču o bolesti mlađeg sina kako bi se otarasio novina, i kako bi Nanura prošla nezapaženo, trkom vratile neke od njih, a druge skroz oterala iz države, natrag u Ranpur i Britansku Indiju. Ovi drugi su Kasimovu kuću na Kandipatskom putu zatekli još zaključanu, a oni prvi nisu imali ništa više uspeha u utvrđivanju, putem dokaza viđenog rođenim očima, da li je neuhvatljivi kongresovac zapravo u rezidenciji u letnjoj palati.

Novinarima u drugim krajevima Indije činilo se da u stavu članova kongresne vrhovne uprave naziru neke nade koje su

utemeljenije od čvrstog ubeđenja da je gospodin Kasim i dalje privržen dvostrukom cilju slobode i jedinstva, koji je podržavao tokom čitavog svog političkog života, a karakteristično zakukuljen Mahatmin komentar (neizgovoren ali zato zapisan, pošto je to bilo vreme njegove ćutnje) slabo je doprineo da se ukloni sumnja da je u vreme konferencije u Simli bilo ličnih razmimoilaženja u mišljenju između Maka i njegovih uglednih kolega. Na pitanje da li bi mogao makar malo da rasvetli taj zastor zaštite koji je gospodin Kasim očigledno sam sebi nametnuo, gospodin Gandi je napisao: „Samo bog bilo šta rasvetljuje, i u tom svetlu s vremena na vreme možda ćemo pronići istinu.“

Time su ta dva novinara morala da se zadovolje, pošto im je Mahatma dao do znanja da je intervju gotov. Otišli su ostavivši ga da se okupa i prepusti se svojoj masaži.

Posle nekoliko dana, zanimanje javnosti za političke namere gospodina Kasima privremeno je potisla neočekivana vest da je britansko biračko telo velikom većinom glasalo za socijaliste i time arhiimperijalistu gospodina Čerčila, u trenutku najveće slave, najurilo na položaj vođe sada brojčano bezopasne torijevske opozicije Njegovog veličanstva.

Za priču da su tri starija člana Bengalskog kluba naprasno umrla od kapi, premda nije bila bez izvesnog sablasnog šarma, pokazalo se da zapravo nema nikakvih osnova, no nije bilo sumnje da su nekoliko dana odnosi između mnogih britanskih oficira i britanskih vojnih upisnika na odsluženju u Indiji, koji su glasali putem pošte i opunomoćenikâ, bili malčice zahladneli, a u jednom slučaju javljeno je da su bili izrazito napeti i da je jedva sprečeno da ne narastu do tačke kad bi stvorili osnovu za veoma ozbiljnu aferu zakonskog postupka u cilju uspostavljanja reda i vojne discipline, zahvaljujući prisustvu duha zastavnika prve klase koji se postavio između svog kapetana i desetara koji je priznao da je „glasao za

starog Klema^{**} na železničkoj stanici u Puni, i rekao: „Ser, mislim da nas je malo ogrejalo sunce.“ U tom trenutku padala je kiša.

Četa strelaca kojom je komandovao ovaj kapetan činila je deo britanskog pešadijskog bataljona koji je bio na putu u Kaljan kod Bombaja, da bi se pridružio snagama što su se tamo okupljale radi invazije i oslobođenja Malajskog poluostrva, u operaciji poznatoj pod nazivom „Ziper“^{***}. Bataljon je stigao u Kaljan 30. jula i smestio se u deo nepreglednog logora od daščara, koji je delovao i dokazao se kao sumoran. Kišni monsun bio je na vrhuncu. Oficir čerčilovac i većina njegovih kolega uspevali su da češće otputuju džipom kako bi našli spokoja u Bombaju, na čijim je putevima jedan deo invazivnih pomorskih snaga već bio usidren u pripremanje za iskrcavanje trupa, ali obični vojnici su imali manje sreće.

Bili su tu tombola, logorski bioskop i indijske prostitutke, jeftine ali ispod svakog nivoa. Bilo je blata. Bio je to go teren za koji je trebalo truda mašte da se vidi kao prostor koji je nekada bio deo pozadine romantičnih i egzotičnih ljubavnih zgoda mahratskih kraljeva, a na kom je plavokosi i školovani britanski narednik vojnog obezbeđenja – s diplomom iz istorije na Kembridžu – nastojao da zainteresuje zamorenu i nepokornu grupu podređenih mu Engleza što govore koknijem, velškim, srednjoengleskim i severnjačkim narečjem, i kojima se mora oprostiti što se čude šta to rade u Kaljanu spremajući se za Daleki istok sad kad je pravi rat (onaj u Evropi) završen i kad su se svetla popalila u Londonu, u svakom smislu. Izveštaji primljeni od kuće, o pobedničkim noćnim proslavama, već su podlokali i ono malo osećaja za atrakcije Indije koji su bili stekli, a kako ovaj ni u kom slučaju nije bio dovoljno živ da u njima odgaji ma kakvu radoznalost za njenu istoriju ili budućnost, u naredniku vojnog obezbeđenja, koji se prezivao Peron, ubrzo je preostalo veoma malo sumnje u ravnodušnost njegove

* Klement Atli (*Clement Attlee*, 1883–1967), predvodnik Laburističke partije koja je 1945. odnela pobjedu na izborima u Engleskoj. (Prim. prev.)

** *Zipper* je u engleskom slengu naziv za Japance. (Prim. prev.)

publike za političke mahinacije i teritorijalne težnje Mahadžija i Daulatraoa Sindije. Kako u predavanje nije unosi ni entuzijazma ni optimizma, čujni pozivi da „završi više, do *****“ nisu ga iznenadili, a jedva da su ga pogodili. Završni opis gospe-ratnice za koju se pričalo da je svoje muške takmace srozavala u stanje vojničke impotencije tako što ih je jednog za drugim primala u svoju odaju u noć uoči bitke okončao je predavanje u atmosferi bliskoj histeriji. „Daj je vamo“, viknuo je isti glas, a onda se prostorija zaorila od zviždanja i treskanja stotinama potkovanih čizama – buke koja je dočekala oficira za društvena pitanja kad je došao da vidi kako narednik Peron napreduje, a koja ga je, izgleda, osokolila u ubeđenju da su takva predavanja dobra stvar; to ubeđenje narednik Peron nije mu razbio, jer je u svojoj vojnoj službi veoma rano zaključio da u budućem životu podnošljive oficire treba štiti od svega što im može raspršiti iluziju da znaju šta vojnici misle.

Znajući da je on sam nesposoban da u ovome dosegne zahtevani standard samozavaravanja, kao i druge stavke koje spadaju pod naslov „Vođstvo“, i verujući da će mu život među redovima obezbediti neuporedivo veću meru slobode i bolje mogućnosti da naširoko prouči ljudsko ponašanje za vreme jednog zanimljivog istorijskog razdoblja, ljubazno je ali tvrdoglavo pružio otpor svakom pokušaju da ga zapišu među oficire. Tek je jedna postavka iz čitave vojske stričeva i tetaka što su ga na smenu odgajali smatrala to kratkovidim. Ostali su podržavali njegovu odluku. Smatrali su da je pristojno ekscentrična, sasvim u skladu s tradicijom radikalnog višeg sloja za koju su voleli da zamišljaju kako ih odlikuje kao porodicu.

„Očigledno je dobro prošlo“, rekao je oficir za društvena pitanja, ublažavajući svoj severnjački naglasak i druželjubivo se priključujući Peronu pri izlasku iz sale za predavanje. „Moram reći da sam gajio sumnje, ali tip koji se stvarno razume u svoj posao pre će preneti malo entuzijazma. Obavezno da održiš još neko, naredniče.“

„Dobra ideja, gospodine.“

„Ovi periodi čekanja odvratno su teški. Uskoro nam stiže jedna ekipa momaka iz vazduhoplovne. Sad kad je šou u Nemačkoj gotov, jedva će čekati da krenu i da daju Japancima po nosu. Imaćemo pune ruke posla da ih držimo uposlene i zabavljene. Znam da imaš vlastiti posao u obezbeđenju, ali biću ti zahvalan ako nekog jutra izdvojiš pola sata da im ispričaš malo o tim tvojim stvarčicama iz indijske istorije. Pokušaću i sam da dođem. Da se i ja malko učim. Da malo proširim znanje izvan Crne rupe*. Nikad za to nije kasno, a?“

Peron reče: „U stvari, ako nemate ništa protiv, gospodine, mislim da su opušteniji kad nema oficira u njihovom prisustvu.“

Kapetan Strang delovao je kao da mu je laknulo. Da bi uverio oficira kako ceni njegovo interesovanje, ali da neće da zloupotrebljava njegovo prijateljstvo, i da bi se opravdao za drsko ponašanje, Peron je pri rastanku izveo izuzetno elegantan pozdrav, pa bi čak i lupnuo petama da nije njima stajao u bari. Peron beše odnegovao impresivan paradni stil i vojničko držanje ne samo da bi očuvao tu ohrabrujuću sliku discipline i efikasnosti koja kuraži oficire, već i da bi (posle zamornog iskustva s kapetanom Sifortskih gorštaka u sobi s kartama u logoru na Solsberijskoj visoravni) na najmanju meru sveo opasnost da im njegov Bi-Bi-Sijev akcenat (kako je to zvao jedan podoficir) i zanimanje za kulturu ne stvore utisak da je nekakva sekapersa.

Prizor armade koja se okuplja kod Bombaja – grada u koji su narednika Perona sad dužnosti vojnog obezbeđenja počele da dovode prilično redovno – njeno pojavljivanje, nestajanje, ponovno pojavljivanje dok zastori monsunke kiše i izmaglice jačaju i seknu sa zlokobnim efektom obično ga nisu bacali u depresiju. Za četiri godine službe naučio je da čitav rat posmatra kao rđavo uvežbanu i

* Čuvena tamnica u Kalkuti, u kojoj su navodno 1756. pomrli mnogi britanski vojnici i civili. (Prim. prev.)

preterano izrežiranu amatersku predstavu koju očajnički treba seći. U tom svetlu, niska siva oblička bojnih i pratećih brodova videla su se kao plodovi mašte nekog neznanog ali upornog operacionog štaba za planiranje po čijim su se direktivama pojavili. Ista mašta mogla bi jednako lako i da ih razveje. U vojsci ništa nije apsolutno sigurno dok se ne desi, te nije nameravao da se sekira zbog operacije „Ziper“ niti zbog opasnosti u kojoj bi se mogao naći, sve dok brodovi ne dignu sidro s njime na nekom od njih.

No tog popodneva, u nedelju 5. avgusta, dok se vozio pored hotela *Tadž Mahal* u novom novcatom džipu koji mu je bio posuđen kao privremena zamena za motocikl koji je ostavio kod mehaničara radi provere vodootpornosti za slučaj iskrčavanja brodovima na Malajsko poluostrvo, primetio je da se armada uvećala otkako ju je pre neki dan posmatrao. Možda je tom njegovom neuobičajenom nespokoju, utisku da u vazduhu ima nečeg što ne sluti na dobro i što ga goni u nostalgичne misli o svetu gde prevladavaju mir i zdrav razum, pretežno doprineo osećaj jalovosti koji ga je pratio još od jučerašnjeg predavanja o Mahratama.

Budući da je pošao ranije na sastanak s majorom Bimišom, zaustavio je džip i zapiljio se u mrkosivo prostranstvo bombajske vode. Ne poduhvatajući se nikada lično nikakvog izvrđavanja, osim što je živahno sarađivao na odlaganju poziva u vojsku kako bi ispolagao završne ispite i stekao diplomu, dosad je uspevao da se kroz rat provuče ne dolazeći u blizak susret ni sa čim nasilnijim nego što je dvokilometarska razdaljina od bombe koju je izručio hajnel nad Torbejom posle jedne noćne posete Bristolu. Ali uvek je pretpostavljao da će i na njega doći red da se izloži opasnosti. Kad je 1943. prebačen u Indiju, očekivao je da će to biti prilično brzo, ali naravno, svaka zebnja koju je u vezi s tim osećao bila je izmešana sa uzbuđenjem što će se posle nekoliko godina učenjačke zanetosti u imperijalnu istoriju Britanije zaista i naći u zemlji iz koje je toliko te istorije poteklo.

Za prvih šest meseci mu je srećan niz prekomandi pružio priliku da vidi Kanpur, Laknau, Fort Sent Džordž, Kalkutu,

Seringapatam, Hajderabad, Džaiapur i Agru, a ako je na tim mestima kao ostacima starih sukoba i osetio neko razočaranje, uvek je uspeo da ga potisne pre nego što dovoljno ojača da mu podrije akademsko samopouzdanje. „Indija se“, zapisao je u svojoj svesci, „ispostavlja kao čudnovato otporna na pritiske čovekovog poznavanja istorije. Nikad nisam bio u zemlji gde je osećaj sadašnjosti tako snažan, gde budućnost deluje toliko nezamislivo (čak neverovatno) i gde prošlost ima tako malo uticaja. Čak i čuveni spomenici izgledaju kao da su sagrađeni koliko juče, a oni srušeni deluju kao da su zaista srušeni od samog početka, i da je taj početak bio tek nedavno.“

Povremeno je padao u iskušenje da okrivi rat za svoju nesposobnost da zemlju koju vidi poveže sa onim što zna o njenoj prošlosti, i u takvim trenucima je pomišljao koliko bi zanimljivo bilo vratiti se ili ostati tu kad se rat svrši, ispitati Indiju bez ometanja. Ali ovog popodneva, dok je gledao u ne baš srdačnu sliku Arabijskog mora za koje je kao mali smatrao najromantičnije nazvanim okeanom na svetu, osetio je jače no ikad koliko ga je pogibeljno blizu gubitku samopouzdanja dovelo stvarno iskustvo boravka u Indiji; i pozeleo je da se vrati kući – ne (kao oni kojima je držao predavanje) samo za ljubav domu ili da bi uživao u prvim plodovima prve političke uprave (kojoj je on poslao svoj glas putem punomoćja datog tetki Šarloti) – već da bi mogao da povрати lucidnost i smirene ritmove logičke misli. To, znao je, zavisi od neprekinute vere da držiš u rukama svaki problem koji je bitan za tvoju ličnost, a Indija je delovala kao poslednje mesto na kojem treba da budeš ako želiš da i održiš osećaj istorijske srazmere s njom u vezi.

Izvadio je svesku s namerom da zapiše nešto što bi mu možda razbistrilo misli i ogolilo kao neosnovane njegove zvocave sumnje u pogledu vrednosti rada koji je nameravao da obavi u potrazi za izvesnim neizbežnim istinama, ali baš kao što se činilo da nema nikakve veze između one Indije u kojoj je on i one Indije koja je u njegovoj glavi, tako nije bilo ni veze između papira i olovke, te je stranica ostala zloslutno prazna. To ga je toliko potištilo da je

odlučnom rukom napisao: „Reći tetka Šarloti da Banberi naglo propada?“

„Ovo je kapetan Pervis, naredniče“, kaza major Bimiš pokazujući čoveka ispijenog lica, mišjesive kose, bolesnog izgleda, koji je sebi upravo davao dozu smeđih tableta zalivajući ih vodom bez preteranog zagrcavanja. „Vas dvoj'ca ćete večeras zaj'no na zabavu.“ Bimiš je, kao i mnogi redovni viši oficiri, govorio nekom vrstom otmenog koknija.

„Da, gospodine“, reče Peron, držeći palčeve u liniji sa šavovima pantalona.

Bimiš je bio neraspoložen, ili usled teške subotnje noći, ili iz još prisutnog jeda što su ga naterali da radi u nedelju. Reče: „Amanzaman, sedi. Prevelika je vrućina za te paradne manire.“

Peron, koji je imao preko metar i osamdeset u čarapama, izabra najnižu od tri raspoložive stolice iz obzira prema majoru Bimišu, kome je trup bio kratak u odnosu na noge te je stoga za svojim stolom bio niži no što se činilo poštenim ili prikladnim za čoveka njegovog nadmoćnog temperamenta. Zadovoljan što su mu oči sad za laskavih desetak centimetara niže od Bimišovih, Peron uzvрати oficiru pogled s vojničkom iskrenošću.

„Je l' ti civilka ko' tebe?“

Pre nego što je Peron stigao da odgovori, onaj drugi oficir – koji je sad sedeo žmureći i prekrštenih ruku – upade. „Ja u ovom slučaju ne bih savetovao civilku.“

„Imam uniformu Armijskog obrazovnog korpusa, gospodine“, kaza Peron.

„Poslužiće“, reče Pervis.

„Ti 'š da ga uputiš, Pervise, il' ću ja?“

„Hoćeš ti? Ja ću da te prekinem ako mislim da nisi dobro objasnio. Može li taj ventilator jače?“

Peron ustade i ode do table s prekidačima, pa okrete dugme što je regulisalo ventilator na tavanici. Razdraženo, Bimiš ispremešta

pritisakače kako bi papiri ostali prikovani na ploči stola, a potom zapali cigaretu, ali ne ponudi ih iz limenke.

„Tiče se bezbednosti 'Zipera' i laprdavih jezika ovde u Bombaju“, poče on. Peron je pažljivo slušao tih deset sekundi koliko je Bimišu trebalo da iz obaveštajnog raspoloženja pređe u svojevoljno, a onda pokuša da podese ono što je nazivao svojim drugim uvom: ono koje je lovilo nijanse vremena i istorije što su meko plovile kroz sobu, tokom koji nisu sputale ni Bimišove brige, ni njegov vlastiti osećaj dužnosti da ih produbi time što će se staviti Bimišu na raspolaganje. Okrznuvši pogledom Pervisa, zapitao se da li i taj oficir takođe čuje šapat te neprekidno pokretne matice, i da li je njegov usredsređeni izraz posledica prinudnog dejstva onih smeđih tableta. Kad su se Pervisove obrve naglo zgrčile, zaključio je da je posredi sigurno ovo drugo.

„Si još si tu, naredniče?“

„Da, gospodine.“

„Lepo. Kaž' mu za zabavu, Pervise.“

Načas Pervis nije ni progovarao niti se micao. Onda otvori oči.

„Bože!“, izusti, ustade i izađe iz sobe.

„U'vatila ga trčkalica“, objasni Bimiš.

„Ko je kapetan Pervis, gospodine?“

„Beš me ako znam. Brigadir nije rekô. Nika' ga u životu nisam sreo do pre pola sata. Meni deluje malo istrošeno. Muško treba da je sposobno da s' drži u boljem stanju!“

Ude čaprasija* sa dva pedlja visokom gomilom fascikli uvezanih ružičastom trakom i stavi ih pored slične gomile na polovini stola majora Bimiša obeleženoj sa „Odobreno“. Na poslužavniku s natpisom „Odbijeno“ bila je samo jedna fascikla. Čaprasija je uze sa sobom kad je pošao napolje. Bimiš nasu sebi čašu vode, a onda uze najgornju fasciklu sa bliže gomile.

„Zapali ako ti s' puši“, reče. „Dok čekamo.“

* Na hindiju: zvanični prenosilac poruka, kurir, ili pak sluga koji prosleđuje naredbe. (Prim. prev.)

Peron promrmlja „hvala“, ali ne zapali. Bimiš pročita napomenu u fascikli, udari paraf, zavrta fasciklu u „Odobreno“ poslužavnik i poseže za sledećom.

Posle deset minuta Pervis se vratio. Bimiš je čitao rezime u poslednjoj fascikli s druge gomile. Ne dižući pogled, reče: „Ti bolje?“

„Iskreno, ne. Mislim da će narednik morati da dođe u moj stan. Tamo ću ga uputiti u opštu sliku. U svakom slučaju, trebaće mu da se negde presvuče i sredi za večeras.“

„U redu, naredniče, lepo se slaži s kapetanom Pervisom. 'Se vraćaš noćas u Kaljan?“

„To mi je bila namera, gospodine.“

„Zovni me odande ujutru. Pa ćemo da odlučimo jel' ima nešto da se sledi.“

Peron ustade, stavi kapu, stade u stav mirno i pozdravi. Dok se okretao, ulovio je sam kraj trzaja na licu kapetana Pervisa.

„Cipele, naredniče! Imaš li *cipele*?“, upita Pervis.

„U rancu su mi, gospodine. Sa uniformom.“

„Hvala ti bože. Čime si ovde, motociklom?“

„Danas imam džip, gospodine.“

„Ostavice ga kod moje kancelarije.“

Napolju, u hodniku, Pervis je održavao rastojanje hodajući nekoliko koraka napred. Prošli su pored dugačke klupe na kojoj je čmavao niz čaprasija, poput figura na nekom bareljefnom frizu, čekajući zaduženja. Zgrada – trenutno stavljena na raspolaganje vojsci i mornarici – pripadala je lučkoj upravi i mirisala na užad, jutane vreće i prašinu starih tovarnih listova. Kroz ogromne prozore glavnog hodnika u koji su ušli prodirao je i onaj drugi uporni pristanišni miris, nafte na vodi: Bombaj, Bom-Baija, ostrvska močvara, deo miraza koji je Katarina Braganca donela Čarlsu II, a za koji je Britancima trebalo pet godina dok su ubedili portugalskog vicekralja da im ga preda. Peron je prekinuo tok ove misli pre nego što je stigla da ga dezorijentiše; sem toga, Pervis je hodao veoma brzo, a Peron nije želeo da rizikuje da ga izgubi u tom lavirintu. Usredsredio se na Pervisova leđa i primetio da su

oficiru ramena zgrbljena – verovatno zbog zvonkog bata Peronovih potkovanih čizama po kamenom podu.

Sišavši širokim kamenim stepeništem, stigli su do glavnog ulaznog hola na čijim je mermernim podnim pločama stajalo mnoštvo motaka, u teškim kružnim postoljima, koje su nosile oznake smeru. Nijedan oficir niti podoficir što je prolazio tamo ili ovamo nije ni gledao u te znake, pa se Peron zapita koliko bi vremena trebalo ovom mestu da se sroza do stanja beznadežne zbrke kad bi neko nekad uvrteo sebi u glavu da ispremešta znake. Možda niko nikad ne bi ni primetio.

Osmehnuo se i u tom trenutku Pervis stade i okrete se k njemu. Za dlaku se ne sudariše. Šta god da je nameravao da kaže, Pervis je zaboravio.

„Nešto ti je smešno, naredniče?“

„Ne, gospodine.“

„Mislim, ako jeste, onda *reci i drugima pa da se smeju.*“

Peron mu ispriča svoje razmišljanje o putokazima. Peron ih okrnzu pogledom. Ne progovarajući ni reč, pošao je prvi napolje: u prednje dvorište obično zakrčeno vozilima, ali danas poprilično prazno. Kroz minut otprilike pošto su izašli iz Bimišove kancelarije, sunce se probilo kroz oblake. Vrelina ošinu Peronove kapke.

„Gde ti je, dakle, taj tvoj džip?“

Peron pokaza.

„Nemaš šoferu?“

„Samo sam ja tu, gospodine.“

Pervis pođe niz stepenice. „Moj je onaj ševrolet od sedam i po tona. Prati me i, pobogu, ne zaostaj. U redu?“

U džipu, Peron je za kamionom izašao kroz kapiju koju je noću zatvarala bela rampa, ali je trenutno bila otvorena za sve što dolaze i odlaze pod nadzorom stražara, koji je trebalo da proverava lične karte, ali je propuštao ljude na poverenje. Povezli su se putem naporedo s dokovima. Na njegovom kraju Pervisov kamion skrenu levo. Zarobljen usred bombajskog saobraćaja – autobusa, bicikala, taksija što trube, pretovarenih kamiona, nosiljki s konjskom

zapregom i nepažljivih pešaka – Peron se koncentrisao na to da ga ne izgubi sa vidika. Kamion naglo zakoči da izbegne neku prepreku koju Peron nije mogao videti. I sam je nalegao na kočnice i stao na pola metra od sudara koji bi izazvao pucanje Pervisovih živaca, budući da su, izgleda, bili pri kraju. Verovatno je to gnezdo špijuna, petokolonaša i predugih jezika za koje Pervis, koliko je Peron shvatao, od njega očekuje da ga razotkrije – potpuno nepostojeće. Vozeći dalje, ali ostavljajući veće rastojanje (i primećujući da su uzrok naglog zastanka bila ručna kolica s visoko naslaganim sanducima punim žive piladi, koja je vukao polunag kuli), Peron je zaključio da bi prijem, dokle god mu Pervis ne šišti upozorenja čitave večeri za vratom, mogao biti snošljiv, pa čak i zabavan.

Ispostavilo se da je Pervisov vojni stan u jednom od modernih blokova preko puta Ovala – onog otmenog, kokosovim palmama oivičenog pravougaonika širokog travnatog prostora, ili *mejdana*; jarkozelenog u ovo kišno doba godine. Do bloka su stigli Pervisovim kamionom, a Peronov džip su ostavili u dvorištu jedne kuće na nekoliko ulica odatle, koju je čuvala straža, ali se inače ni po čemu nije raspoznavala kao vojna kancelarija. Pervis je zapovedniku straže izdao uputstvo da narednika Perona ponovo propuste na osnovu lične karte u koje god doba noći da se vrati, u kakvoj god odeći ili uniforimi, i da mu dopuste da uzme i odveze svoj džip; ali – iako je razdaljina bila kratka – put koji su potom prošli od Pervisove kancelarije do stana učinio se Peronu, onako pozadi u kamionu, toliko zamršen da je sumnjao u to kako će se bez nekog drugog snaći da se vrati do džipa. To ga i nije mnogo sekiralo jer je pretpostavljao da će na zabavu ići kamionom te da će se istim prevoznim sredstvom i vratiti, posle čega će ga odvesti da uzme džip; no kad su se iskricali na Kraljičinom putu, Pervis se upisa u vozačevu knjižicu i dade mu slobodno do jutra.

„Da li se taj prijem održava u blizini, gospodine?“ upita Peron dok su prilazili ulazu u stambenu zgradu. Pervis ne odgovori. Žurio

se. Stigavši do dva stepenika što su vodila ka otvorenim vratima i u mračan ulaz, sapleo se uz njih, pa naleteo na nekog slugu, gotovo ga oborivši, koji je upravo nailazio ispred mlade Engleskinje.

„Pobogu, gledaj kuda ideš!“, dreknu Pervis.

Ako je i primetio devojkicu, nije to ničim pokazao. Očešao se o to dvoje i nestao u tami.

„Zaista se izvinjavam“, reče Peron devojci.

„Zašto?“, upita ona.

„Nažalost, oficiru nije dobro. Nije vas video.“

Načas mu je odmerila uniformu, obuhvativši sve jednim pogledom, onako kako su mlade Engleskinje u Indiji to uvežbane da rade.

„Nije naleteo na mene nego na Nazimudina. Ali hvala što se izvinjavate u njegovo ime.“

Čekao je da doda „naredniče“, ali ona se umesto toga osmehnu, običnim srdačnim osmehom, a potom stavi šešir koji je nosila u ruci. Taj pokret je otpustio mali talas nežnog parfema. Sišla je niz one dve stepenice i zaputila se ka trotoaru i ulici, gde je postradali sluga mahao taksiju što je krstarilo. Bila je malo premršava, malo koščata, ali lepo je hodala. Procenio ju je na dvadeset i nešto godina, ali je ustanovio da je teško odrediti joj mesto na društvenoj lestvici. Naglasak, stil oblačenja, neposrednost: to ju je označavalo kao kćer Radža, ali u ponašanju joj je manjkala ona crta – koja je izvrđavala definiciji – a koju je Peron bio počeo da vezuje uz mlade memsahib: jedinjenje obuzetosti sobom, površnog samopouzdanja i, ispod, zastrašujuće bezazlenosti i njoj pridružene nesigurnosti u to kakva je prava priroda tog tuđeg sveta u kom žive. One su rođene samo da udišu onaj razređeni, kiseonika lišeni vazduh viših padina i vrhova, te tako deluju kao da zure odozgo, s neke visine, sa onim dirljivim izgledom devojaka koje su odgojene da svakome znaju mesto, te su posledično odlučne i da sve druge navedu da prepoznaju njihovo.

Pričekavši je da dovrši taj pokret – zanosan kod devojaka, naročito kod nje – ulaska u taksiju, zabacio je na rame ranac u kom se nalazila njegova lažna uniforma Armijskog obrazovnog korpusa,

ušao u zgradu, pa kroz polumrak produžio u tek malčice bolje osvetljen hol gde su se nalazili lift i kameno stepenište što vodi uvis. Natpis, naheren na komadu kanapa vezanom o kvaku vrata od kovanog gvožđa, obavestavao ga je da lift ne radi, ali ionako nije znao na koji sprat ide. Odozgo nije bilo nikakvog zvuka koji bi odavao da se Pervis penje. Vrata stana odmah njemu zdesna imala su iznad zvončeta potamneo komad drveta sa zlatnim slovima, kojima je pisalo: g. B. S. V. Desai. Sleva je sličan natpis saopštavao: H. Traktorvala. Ni jedna ni druga vrata nisu baš delovala kao da bi Pervis bio s njihove druge strane, i nijedna nisu izgledala kao da su skorije otvarana.

Peron krenu da se penje. Na sledećem spratu dva stana su, tim redom, zauzimali potp. A. Grejs i major Radžendra Sing iz Indijske medicinske službe. Reklo bi se da je prezime medicinskog oficira na svom komadu drveta napisano davnije nego prezime pukovnika Grejsa. Peron je oklevao, ali je zatim, zaključivši da bi jedna od tih dvojih vrata, ukoliko je Pervis smešten na ovom spratu, bila ostavljena otvorena, prionuo na sledeći niz stepenika, a kako je to učinio, začu kako ga odozgor doziva neki glas: „Sahib?“

Pervisov sluga, pretpostavio je. Ovaj izvede selam, uzmače dok je Peron pristizao na sledeće odmorište, pa pokaza na otvorena vrata stana iznad Radžendre Singa. Dok je ulazio, začu ječanje. Sluga zatvori vrata i hitro pođe hodnikom ka jednim vratima sa zavesom. Ječanje se ponovi. Neko pusti česmu. Peron spusti ranac, pođe u pravcu suprotnom od onog kojim je otišao sluga, pa uđe u trpezarijski deo. Ovaj je od dnevne sobe bio odvojen velikim lukom bez zaves. Dnevna soba bila je otmeno nameštena, puna vodenastog sunčevog svetla što se cedilo kroz niz rešetkastih kapa-ka. Na zidu je iza dugačkog divana visila serija slika koje su ličile na nešto iz mogulskog perioda, a koje posle pobilježeg razgledanja Peron označi kao originalne. Još im se divio kad uđe sluga i pozva ga da pođe s njim do sobe kapetana Pervisa.

Ova soba, premda velika, u poređenju s prethodnom ličila je na kasarnu. Sem plakara i drvenog stola zatrpanog knjigama,

hartijama i nekolikim svučenim košuljama, u njoj nije bilo ničeg do jedne stolice sa sedištem od trske i poljskog kreveta na kom je ležao Pervis, s jednom rukom na očima, dok mu je druga slobodno visila, bezmalo dodirujući pod. Ali jedna otvorena vrata dopuštala su pogled u lepo opremljeno kupatilo sa zelenim pločicama.

Pervis reče: „Neću biti u stanju to da isteram, naredniče. Moraćeš da ideš sam ili da zaboraviš čitavu stvar. Kamo lepe sreće da sam začepio gubicu. Sve je to potpuno gubljenje vremena. Svaki prokleti civil u Bombaju zna kud se kreće 'Ziper' i zašto se kreće i kako se kreće. Mi smo izuzeci. Znamo kud se kreće. Ali oni znaju bolje. Znaju čak da kažu imena tih prokletih plaža. Biće to klanica, totalna i gnusna prokleta jebena klanica.“

Pervis odjednom otkri oči i divljačno se zagleda u Perona.

„Ti *jesi* iz vojnog obezbeđenja?“

„Da, gospodine.“

„Bimiš nije. Šta je on, do đavola?“

„Ima izvesna zaduženja za vezu između obaveštajaca i operativaca.“

„Ali nije ti nadređeni?“

„Nije, gospodine. Moj nadređeni je trenutno u Puni.“

Pervis sklopi oči.

„Puna“, kaza, maltene jedva čujno. „Deluje slabo moguće.“

„Puna, gospodine? Ili da je moj nadređeni tamo?“

Ali Pervis to ne razjasni. Sa spoljne strane rešetkom zagrađenog ali otvorenog prozora iznenadno je započelo prodorno nadmetanje vrana, a zatim se i nečiji ljudski glas, odozdo iz unutrašnjeg dvorišta, izvi u zvuk koji je neukom uvetu morao zvučati kao otegnut krik bola, ali je Peron znao da je to samo poziv putujućeg trgovca. Pervis zastenja i prevrte se na stranu, od prozora. U tom trenu sunce zađe za oblak i zagati kišnog monsuna se otvoriše. Pervis usne počese da se miču, ali Peron ništa nije mogao da čuje od tutnjave oluje s kišom.

Sluga razmače zavese i uđe s poslužavnikom na kom je nosio čaj za dvoje. Peron mu pomože tako što raščisti prostor na stolu, a kad je sluga otišao, pogleda u Pervisa s namerom da kaže: „Da

ja sipam, gospodine?“, ali oficirove oči bile su otvorene, nepomične i neprijemčive – zapravo zacakljene. Načas Peron pomisli za njega da je mrtav, umoren pukim udarom groma što je najavio prispeće čaja.

Osvežen, okupan, a sad i maskiran u narednika za obrazovanje, Peron je prošao – u cipelama namesto čizama – pločicama hodnika što vodi u dnevnu sobu, gde je Pervisa zatekao kako stoji na balkonu koji se otkrivao kad se raskrile kapci i otvore prozori. Sad je bilo predivno veče s nebom boje bledeg tirkiza. Kokosove palme uokvirivale su pogled na sud i sahat-kulu s druge strane mejdana.

„Zahvalan sam na kupatilu, gospodine. Bojim se da sam uzeo malo vašeg 'kutikura' talka.“

Pervis je držao čašu u ruci što je počivala na ogradi.

„Posluži se pićem, naredniče. Sve ćeš naći na poslužavniku.“

Ako nije bilo svega, bilo je obilnog izbora: džin, viski, rum, nekoliko flaša piva marke „mari“ i razne vrste ceđenih sokova i likera. Pića su bila proizvedena u Indiji, pa je Peron – pošto nije mnogo mario ni za kakav rum – odabrao džin, budući da mu je ovaj bio prijatniji za nepce nego domorođačka varijanta škotskog viskija. Dodao je ceđen limun i – za njega luksuznu – kockicu leda iz pocinkovane posude.

„Živeli, gospodine.“

„Ja sam ekonomista“, reče Pervis, nepovezano i sa čim drugim sem s njegovim ličnim tokom misli. „To je dovoljno da siđeš s uma.“

Ušao je s balkona, ponovo napunio čašu rumom i ceđenom limetom, pa seo na dugački divan ispod skupocenih slika. Pošto je dobro otpio, stresao se, sklopio oči i zametnuo glavu.

„Možeš li da pogodiš otkad sam bolestan, naredniče?“

„Ne, gospodine.“

„Otkako sam se iskrcao s broda. A to je bilo pre tri meseca, dve nedelje i četiri dana.“

„Maler, gospodine.“

Pervis odiže kapke za trunčicu i pogleda u njega. Peron je stajao rastavljenih stopala, s jednom rukom na leđima, a drugom u visini struka, čvrsto držeći čašu.

„Koliko si ti u ovoj proklesoj zemlji?“

„Od četrdeset treće, gospodine.“

„A u vojsci?“

„Od četrdeset prve, gospodine.“

„Pre toga?“

„Kembridž, gospodine.“

„Šta si radio?“

„Malo sam veslao. I učio istoriju.“

„U kojoj si školi bio?“

„U Čilingboru, gospodine.“

„Kako si, do đavola, izbegao oficirski čin?“

„Tako što sam uvek govorio 'ne', gospodine.“

Pervis ponovo sklopi oči. Lice je počinjalo da mu se grči.

„Izvini“, reče, „ali to je izvanredno smešno.“ Nije rekao zašto već je još jednom dobro otpio, spustio čašu na nizak sto pred divanom, a onda se zavalio sa šakama skrštenim na potiljku.

„Prijem je“, reče, menjajući temu i zarivajući se pravce u novu, „u apartmanu jedne indijske dame koja živi na Marinskom putu. Napisaću joj poruku, pa ćeš adresu imati na kovertu. Ne bi trebalo da bude poteškoća što dolaziš umesto mene. Ja sam tamo bio preksinoć i izgleda da ona ne mari koliko će ljudi banuti i da li ih poznaje ili ne. Videćeš kad stigneš tamo na šta mislim. Sudeći po prekjucherašnjoj večeri, biće mnogo podoficira, pa se nećeš osećati kao riba na suvom. U stvari, izgleda da je to od onih kuća gde se oficiri i vojnici bratime, da i ne pominjem bele, mrke i one između. U seksualnom smislu rekao bih da su pojedini u tom društvu pomalo ambivalentni.“

„Da, gospodine.“

„Da li će te to brinuti?“

„Ne bih rekao, gospodine.“

„Možda će za tebe čak misliti da si mi prijatelj naročite vrste.“

„Mislim da ću biti u stanju da se snađem ako iskrnsne neki nesporazum, gospodine.“

„Ja lično ne dajem suvu šljivu za sopstvenu reputaciju. Tamo više ne idem. U svakom slučaju ćeš zateći silesiju devojaka, ako umeš da razdvojiš one koje se zanimaju samo za muškarce.“

Peron dovrši piće ali zadrža čašu u ruci.

„Osim ambivalentnih devojaka, gospodine, šta bi tačno još trebalo da tražim? Neku naročitu osobu ili grupu ljudi?“

„Koliko se ja tu pitam, naredniče, možeš mirno da odeš tamo i letvošeš se ili kresneš nešto, kako to krajnje slikovito vele naši saveznici Amerikanci. *Rekao* sam ti. Čitava stvar je potpuno gubljenje vremena. Nećeš nikog uhapsiti. Makar ne za špijuniranje.“

„Činilo se da major Bimiš o tome drugačije misli, ne kao o gubljenju vremena, gospodine.“

„Misli? Misli? On je vojno lice. Svi su oni isti, a ovde još i gori nego kod kuće. U potpunosti rade automatski. Slučajno pipni dugme i oni se puštaju u pogon. Ja da ti kažem, Perone...“

Peron se iznenadi otkrivši da mu je ovaj upamtio prezime.

„...kako je počela ova prokleta farsa u koju si se uvalio do guše.“

Tri dana pre toga Pervis je naleteo, u ne baš jasnim okolnostima, na starog prijatelja – očigledno nekog vetrenjastog, rastrčanog čoveka – koji ga je odvuкао od tog nečeg što je već radio, odveo ga na večeru u *Tadž*, a onda i u izvestan apartman na Marinskom putu, koji je Pervisov prijatelj opisao kao „vazda dobar za šegu“, što se uistinu i dokazalo, u najmanju ruku kad je reč o neprekidnoj reci pića, jela i veselja. Iako to Pervis nije rekao, Peron je shvatio da je „šega“ bila dovoljno zarazna da Pervis zaboravi na svoj hronični poremećaj creva i postane blagonaklon prema domaćici, kojoj je u trenutku slabosti ali i gostoprimitlji obećao jednu od dve preostale flaše viskija kojih je uspeo da se dočepa u Engleskoj i donese ih u Indiju radi lične utehe. Ona je odbila, ali on je navaljivao, te ga je tako pozvala da dođe na drugi prijem, s flašom ili bez nje, uveče petog avgusta.

„Čitavu tu prokletu petljavinu mogao sam da zaboravim“, reče Pervis, „da sutradan nisam tupavo izrekao nemarnu opasku prokletom glupom oficiru s kojim radim, o količinama nepromišljenih priča koje kolaju Bombajem. On kaže – gde, na primer? A ja, umesto da umuknem, kažem: 'Pa uzmite samo ovu čudačku zabavu na kojoj sam sinoć bio, gde civili Indijci zapravo saopštavaju *nama* da flota invazije 'Ziper' neće zaploviti u Malaju sve do kraja avgusta zbog plima na plažama oko Port Svetenama', i posle toga samo znam da je prokletnik o tome izvestio, a mene su doveli pred tog brigadira Kakoonobeše, i već mi čestita što sam držao otvorene četvore oči. Kad je čuo da sam i za večeras pozvan u isti stan, obradovao se kao majmunče, i pre nego što sam se i osvrnuo, našao sam se pod strogim bezbednosnim merama i rečeno mi je da ništa više ne pričam dok ne dobijem nalog, i to je to jutro kad mi je naređeno da se javim tom tvom Bimišu. Kad mi je Bimiš rekao da moram na zabavu s prurušenim tipom iz vojnog obezbeđenja, mislio sam da se šali. Pokušao sam da mu kažem kako takve priče mogu da se čuju svugde po Bombaju, ali on nije hteo da *sluša*.“

Peron spusti čašu na sto s pićima.

„Da li se iskrcavamo na plaže kod Port Svetenama, gospodine?“

„A otkud ja, do đavola, da znam? Ne gajim lično interesovanje za 'Ziper'. Ja ne idem, bogu hvala. A ti?“

„Da, gospodine.“

„O!“

Pervis primeti da je Peron ispio piće. Reče: „Posluži se, naredniče.“

„Hvala, gospodine. Ali mislim da bi mi večeras bistra glava bila preporučljiva.“

„Preporučljiva? U ovoj zemlji?“

Pervisa je hvatao nespokoj, te Peron na tren dopusti sebi da prestane da razmišlja o njemu kao o oficiru sa oficirskom odgovornošću da privede rat kraju i svrši s njime, i da ga zamisli kao čoveka, čoveka koji bi mu u nekim drugim okolnostima mogao čak biti i drag.

„Pa, ako si u 'Ziperu“, reče Pervis, „pretpostavljam da sav ovaj neverovatan manjak bezbednosti moraš shvatiti ozbiljno. Ne pretpostavljam da želiš da te Japanci poteraju mecima iz vode pre nego što si i kročio u tu prokletu zemlju, naročito u ovoj fazi rata.“

„Ne bih baš voleo, gospodine.“

„Je li ti dosadno da ljudima govoriš 'gospodine'?“

„Ne, gospodine.“

Pervis ustade. Napuni sebi čašu.

„Koji je vaš pravi posao, gospodine, ako smem da pitam?“

„Smeš da pitaš. Ja sam digao ruke od pitanja. Digao sam ruke čak i od zapitkivanja sebe. Tri puta u mom životu telefon je pozvonio a tip na drugoj strani rekao: 'Možeš da skokneš do mene, Pervise? Imam za tebe nešto specijalno.' I svaki put se ovako završilo, sa mnom koji se ne pitam šta je tu specijalno već šta je to *uopšte*. Prvi put je to bilo trideset devete. Objavio sam neka pisanija o kojima je vladalo lepo mišljenje. Držao sam dobra predavanja. A onda je počeo rat i zazvonio je telefon. 'Pervise', rekao je taj tip, 'ako možeš da se stvoriš ovde za dvadeset minuta, imam nešto što će te zanimati.' Stvorio sam se tamo tri minuta pre vremena i sat vremena sam čekao. A to me je dovelo do stolice na sklapanje za stolom za kartanje na nekom tavanu bez grejanja i telefonom koji nikad nije zazvonio. Mislio sam da bi trebalo da doprinesem nekim originalnim razmišljanjem problemu raspodele dobara i službi između, recimo, sektora visokoprioritetnih i niskoprioritetnih zahteva, ili nestručnim terminima rečeno – problemom kako sprečiti vojsku da rasipa ono što se može prištedeti, a čemu bi civilno stanovništvo i te kako našlo primenu. Čak sam to bacio i na papir, i taj tip je pozvao sav razduševljen i kazao kako je baš to ono što je hteo, ali ako je tako, mora da sam bio u zabludi u vezi s time radi čega je to hteo. Na tom tavanu sam proveo osamnaest meseci. Onda je telefon opet zazvonio. Isti tip. 'Pervise', kaže, 'imam nešto za šta mislim da će te iščupati iz tog slepog creva u kom se nalaziš.' Stigao sam sa pola sata zakašnjenja, namerno, što ga je gadno oneraspoložilo zato što je bio obećao da će zvati ovog